Stuk **1083** (2006-2007) – Nr. 1

V L A A M S P A R L E M E N T

Zitting 2006-2007

25 januari 2007

VOORSTEL VAN RESOLUTIE

– van de heren Rudi Daems, Eloi Glorieux, Jef Tavernier en Jos Stassen en mevrouw Mieke Vogels en Vera Dua –

betreffende de verspreiding van asbest in het milieu

TOELICHTING

DAMES EN HEREN,

De Commissie voor Leefmilieu en Natuur, Visserij en Plattelandsbeleid en Ruimtelijke Ordening en Onroerend Erfgoed hield op 19 en 26 oktober en op 7 december 2006 hoorzittingen over de verspreiding van asbest in het milieu, om de gevolgen van de blootstelling aan asbest aanwezig in het leefmilieu te inventariseren. De aanleiding was een ophefmakend dossier in het weekblad Knack in 2006 over de historische verantwoordelijkheid van de asbestindustrie, en het daaropvolgende verzoek van Groen! om een parlementaire onderzoekscommissie op te richten.

Asbest is een commerciële term voor natuurlijke mineralen – silicaten – met een vezelachtige structuur die in steeds dunnere vezels splitsen. Die kunnen ingeademd worden en diep in de longen dringen. Er bestaan verschillende soorten asbest. Het gaat onder meer om blauwe, bruine en witte asbest. Asbest kende tal van toepassingen. Ongebonden asbest werd gebruikt voor spuitasbest, thermische isolatie, asbestkoorden en -textiel, asbestpapier en -karton. Gebonden asbest werd onder meer gebruikt voor asbestcement (leien en golfplaten), bekend onder de naam Eternit en afkomstig van het bedrijf Eternit.

Dat asbest kankerverwekkend is, is bekend sedert de jaren zestig. De eerste informatie werd al bekend in de jaren '50. Directe blootstelling of omgevingsblootstelling veroorzaakt asbestose, pleurakanker of kwaadaardig mesothelioom of longkanker en buikvlieskanker.

Al in 1953 werd asbestose als beroepsziekte erkend in België. In 1955 was er het eerste epidemiologische bewijs van het verband tussen blootstelling aan asbest en bronchus- en longkanker. In 1960 kwam er een afdoend epidemiologisch bewijs van het verband tussen de blootstelling aan asbest en pleuramesothelioom. In 1982 werd mesothelioom erkend als beroepsziekte in België. En in 1983 werd de Europese richtlijn 83/477/EEG betreffende de bescherming van werknemers tegen de risico's van blootstelling aan asbest op het werk goedgekeurd. Die richtlijn werd in 1986 omgezet in Belgisch recht. Het duurde echter tot 1998 voordat de productie en het merendeel van de asbesttoepassingen in België verboden werden. Zowel de asbestproducenten als de overheid hebben te lang gedoogd dat de risico's van asbest werden geminimaliseerd, waardoor een wettelijke regeling uitbleef. Dat heet schuldig verzuim.

Op het federale niveau hebben we het belangrijke KB van 16 maart 2006 dat de werknemers beschermt tegen de risico's van blootstelling aan asbest. Maar die bescherming is te veel beperkt tot de professionele sector, bijvoorbeeld bij de sanering van grote gebouwen.

Ook op het Vlaamse niveau zijn er wettelijke regelingen getroffen in verband met asbest. Het Vlaamse Afvalstoffendecreet bevat een aantal bepalingen over afval in het algemeen en asbest in het bijzonder. Ook Vlarem I en II bevatten sectorale bepalingen in verband met asbest. Het Vlaams Reglement inzake Afvalvoorkoming en -beheer (Vlarea) bepaalt hoe moet worden omgegaan met asbestcementafval. Het Uitvoeringsplan Huishoudelijke Afvalstoffen 2003-2007 bevat een actie voor particulieren en bepaalt dat vanaf 1 januari 2008 containerparken over een afzonderlijk inzamelpunt voor asbestcement en asbesthoudend bouwafval moeten beschikken.

Toch zijn die bestaande wettelijke regelingen niet voldoende. Het is ook jammer dat een definitief verbod op asbest zo lang uitbleef in ons land. Asbest heeft al veel mensen het leven gekost en zal nog ettelijke mensen het leven kosten. Zowel de asbestproducenten als de federale en gewestelijke overheden dragen daarin een belangrijke verantwoordelijkheid.

Een tweede belangrijke vaststelling is dat er nog verschillende leemten zijn in de kennis van de omvang van het asbestprobleem.

1. De registratie van het aantal ziektegevallen dat wordt veroorzaakt door asbest

In België zijn er jaarlijks meer dan 240 asbestdoden, op basis van een onvolledige registratie. Door de hoge latentietijd (dertig tot veertig jaar) zal dat cijfer nog sterk toenemen. Er wordt verwacht dat er tegen 2025 10.000 asbestdoden zullen zijn in ons land. De cijfers over mesothelioom in Vlaanderen zijn afkomstig van verschillende bronnen, met name het Fonds voor de beroepsziekten (FBZ), het registratienetwerk van de Vlaamse Liga tegen Kanker (VKL) en de ziekenfondsen. In Vlaanderen is er een leemte met betrekking tot de statistieken over kanker en asbest. Er is dringend behoefte aan een performante kankerregistratie.

2. De aanwezigheid van asbest in gebouwen en in onze leefomgeving

Vlaanderen beschikt niet over een centraal asbestregister dat de aanwezigheid van asbest in gebouwen,

fabrieken, scholen enzovoort in kaart brengt. De informatie zit verspreid en wordt niet gecentraliseerd. Coördinatie tussen de federale en de gewestelijke overheden is op dit punt absoluut noodzakelijk, zoals trouwens duidelijk bleek uit de hoorzittingen.

Jaarlijks komt ongeveer zeven miljoen ton bouw- en sloopafval vrij in Vlaanderen. Op basis van verschillende bronnen denkt Ovam dat er in Vlaanderen drie miljoen ton asbesthoudend materiaal is gebruikt, en jaarlijks zou 50.000 tot 60.000 ton asbesthoudend bouw- en sloopafval vrijkomen. In Vlaanderen wordt asbestcementhoudend materiaal selectief ingezameld, via sommige containerparken of containerdiensten en definitief uit het milieu verwijderd. Maar dat gebeurt niet altijd vlekkeloos. Heel veel asbestafval komt bij het gewone sloopafval terecht, omdat particulieren ofwel niet weten dat het om asbestafval gaat, ofwel de extra kosten niet zien zitten. Een zelfde probleem doet zich voor bij de kleine afbraakbedrijfjes. De werknemers worden vaak nog zonder enige bescherming aan asbest blootgesteld bij de afbraak van asbesthoudende woningen. Een centraal informatie- en meldpunt moet, samen met de Logo's, die werknemers voldoende informeren en sensibiliseren.

De OVAM heeft ook een inventaris opgesteld van de aanwezigheid van asbestcementdraailingen in de regio Kapelle-op-den-Bos en Willebroek. In het register van de verontreinigde gronden wordt asbest afzonderlijk geregistreerd. Bij sommige oriënterende onderzoeken wordt ook asbest aangetroffen, omdat veel gronden bouwrijp gemaakt zijn met bouwafval en daar nogal eens asbestcement in verwerkt zit. Het onderzoek naar de aanwezigheid van asbest gebeurt niet systematisch.

Overheidsgebouwen worden gescreend op de aanwezigheid van asbest, bij particuliere woningen gebeurt dat vooralsnog niet. Het is nodig de toekomstige eigenaars te beschermen door de invoering van een selectief sloopbestek en een asbestinventaris bij de overdracht van een particulier gebouw. De informatie die het Vlaamse Gewest bij de particulieren verspreidt over de aanwezigheid en risico's van asbest, zijn nuttig maar niet voldoende. Het gaat daarbij onder meer over de brochure 'Asbest in en om het huis' en 'Asbest in land- en tuinbouwbedrijven'. Daarom is het nodig om particulieren bij het asbestvrij maken van hun woning te ondersteunen. Dat kan enerzijds door de toekenning van een financiële aanmoediging, anderzijds door de asbestverwijdering zo laagdrempelig mogelijk te organiseren. Voor gebonden asbest (bijvoorbeeld leien en golfplaten) moet men overal in Vlaanderen terechtkunnen in een gemeentelijk containerpark. Voor het gevaarlijkere ongebonden asbest, dat een hoger gezondheidsrisico inhoudt, wordt het best met gespecialiseerde firma's gewerkt. De gemeenten hebben een belangrijke opdracht. Zij moeten meehelpen bij het inventariseren en saneren van alle ruimten die voor het publiek toegankelijk zijn en waar asbest gebruikt werd (bijvoorbeeld de lokalen van jeugdbewegingen of de typische voetbalchaletjes van sportclubs). Samen met de Logo's (Lokaal Gezondheidsoverleg) kan de gemeentelijke milieuambtenaar het aanspreekpunt worden in de eerste lijn, waar burgers terechtkunnen met vragen.

Om dat betaalbaar te maken, wordt het best een asbestsaneringsfonds opgericht, dat deels wordt gespijsd door de Vlaamse overheid, en deels door de asbestproducenten, wegens hun gezamenlijke verantwoordelijkheid in het verleden.

Ook de vergoeding van de slachtoffers (federale bevoegdheid) is een ernstig knelpunt. De slachtoffers van asbest worden niet altijd erkend en vergoed. Op het terrein spelen de bestaande algemene principes van het recht dikwijls parten. De wet op de arbeidsongevallen bepaalt immers dat een opzettelijke fout moet worden bewezen. Bij asbestblootstelling is dat niet evident. Het Franse model is op dat vlak veel beter, omdat het uitgaat van een onverschoonbare fout, waardoor asbestslachtoffers in bijna alle gevallen, bovenop een vergoeding van het fonds voor de beroepsziekten, nog een schadevergoeding kunnen ontvangen. Een onverschoonbare fout betekent dat de werkgever, wegens zijn kennis op dat moment, de kwalijke gevolgen van asbest had moeten kennen en zijn werknemers (en gezinsleden van mensen die professioneel in contact kwamen met asbest) had moeten beschermen. Veel gevallen van asbestgelieerde aandoeningen treden bovendien pas dertig tot veertig jaar na de blootstelling op. Ook dat veroorzaakt problemen, omdat de verjaring dan is ingetreden.

De federale regering heeft in 2006 bekendgemaakt dat er jaarlijks 10 miljoen euro vrijgemaakt wordt voor de asbestslachtoffers. Die vergoeding is bestemd voor zowel de werknemers als voor de zogenaamde omgevingsslachtoffers. Dat is een belangrijke stap. Het valt evenwel te betreuren dat de Kamer van Volksvertegenwoordigers, via de programmawet, een regeling goedkeurde die de kosten van het slachtofferfonds ten laste legt van de gemeenschap, en de medeverantwoordelijkheid van de asbestproducenten

uit het verleden uitsluit. Ook worden de asbestslachtoffers die longkanker krijgen, op dit moment uitgesloten van een vergoeding.

Tot slot wil deze resolutie wijzen op het belang van internationale actie. Rekening houdend met de bewezen risico's, is een totaal en wereldwijd verbod nodig op de aanwending, de commercialisering en het gebruik van asbest en van asbesthoudende producten. Op dit moment hebben slechts 41 landen ter wereld ingestemd met een nationaal verbod, waaronder de 25 deelstaten van de Europese Unie (waar een verbod geldt sinds 1 januari 2005). In de VS en Canada is asbest nog steeds niet verboden. Ook Rusland speelt een belangrijke rol. In Zuid-Amerika en Azië wordt asbest nog altijd op grote schaal gebruikt en de verspreiding neemt er zelfs toe. Ons land kan zich inzetten als ambassadeur in de internationale strijd tegen asbest, zoals we dat ook doen voor bijvoorbeeld de antipersoonsmijnen.

Rudi DAEMS
Eloi GLORIEUX
Jef TAVERNIER
Jos STASSEN
Mieke VOGELS
Vera DUA

VOORSTEL VAN RESOLUTIE

Het Vlaams Parlement,

– gelet op:

1° het feit dat al sinds de jaren ’50 duidelijk is dat asbest kanker kan veroorzaken;

2° het feit dat er jaarlijks meer dan 240 asbestdoden te betreuren vallen in België en dat er volgens prognoses 10.000 Belgische asbestdoden verwacht worden tegen 2025;

3° de afwezigheid van afdoend epidemiologisch onderzoek en het ontbreken van een register van kankergevallen die het gevolg zijn van asbest;

4° de afwezigheid van een centraal asbestregister waarin geregistreerd wordt in welke overheidsgebouwen, kantoren, schoolgebouwen en fabrieken asbest aanwezig is;

5° de behoefte aan een professionele asbestscreening van particuliere gebouwen;

6° de behoefte aan een veilige inzameling en verwerking van asbestafval;

7° de behoefte aan een uniforme erkenning en vergoeding van slachtoffers die tijdens hun werk aan asbest werden blootgesteld, en slachtoffers die werden blootgesteld aan omgevingsasbest;

8° de afwezigheid van een internationaal verbod op de productie en de commercialisering van asbest;

– overwegende dat:

1° recent in de pers ernstige vragen werden gesteld in verband met de verantwoordelijkheid van Vlaamse bedrijven en overheden, zowel lokale als bovenlokale overheden;

2° het jarenlange uitstellen van een daadkrachtige aanpak van de asbestrisico’s, ook ingegeven zou zijn door het streven naar een winstmaximalisering, en dat daarbij vragen rijzen over de belangenverstrengeling tussen het bedrijfsleven en de politiek;

3° de (federale en Vlaamse) overheid te laat de nodige wettelijke maatregelen heeft genomen, en in elk geval veel te laat een algemeen asbestverbod heeft uitgevaardigd;

4° er dringend behoefte is aan een plan voor de sanering van particuliere woningen; dat de betrokken burgers recht hebben op goede informatie en een vergoeding;

– vraagt de Vlaamse Regering uitvoering te geven aan het volgende tienpuntenplan:

1° de oprichting van een asbestsaneringsfonds op het Vlaamse niveau.

Het asbestsaneringsfonds wordt opgericht door de Vlaamse minister van Leefmilieu. Het fonds wordt deels gespijsd door de Vlaamse overheid, deels door de asbestproducenten. De grootte van de bijdrage van de verschillende producenten wordt bepaald op basis van het historische aandeel van het bedrijf in de asbestproductie en -afzet in Vlaanderen. Daarnaast kan worden bekeken in welke mate de bedrijven die in het verleden asbest verwerkten, een rechtmatige bijdrage kunnen leveren. Het fonds wordt gebruikt voor:

– de sanering van particuliere woningen;

– de uitbouw van een kwaliteitsvolle ontvangstinstallatie voor asbestafval in de gemeentelijke containerparken;

– een milieuverantwoorde verwerking van het vrijgekomen asbestafval;

2° een asbestscreening voor particuliere woningen.

In het KB van 16 maart 2006 werden strenge regels vastgelegd om werknemers te beschermen tegen de blootstelling aan asbest, bijvoorbeeld bij de verwijdering van asbesthoudende materialen. Logischerwijze moet dezelfde voorzorg aan de dag gelegd worden door particulieren, maar het is specialistenwerk om de verschillende types van asbest te herkennen. Asbestgolfplaten zijn makkelijk herkenbaar, maar het wordt heel wat anders als het gaat over asbest in vloerbedekkingen. Door de grote risico’s is ook deskundig advies nodig

over de wijze van verwijdering. Mensen met ervaring of met de nodige opleiding moeten ter plaatse komen vaststellen of er asbest is, en kunnen uitleggen hoe dat veilig kan worden verwijderd. Die dienst is gratis;

3° een Vlaams meld- en steunpunt voor asbest.

Er wordt een Vlaams meld- en steunpunt voor asbest opgericht, eventueel geïntegreerd in de bestaande structuur rond Milieu en Gezondheid. Dat zorgt voor een goede informatie en sensibilisatie. Het zorgt ook voor het (laten) uitvoeren van de asbestscreenings in particuliere woningen, en het wordt decentraal vertakt via een loket voor vragen van de eerste lijn in de Logo's en de gemeenten;

4° een tegemoetkoming voor de verwijdering van asbest.

Indien er asbest wordt aangetroffen in particuliere woningen, is het essentieel dat het ook op een veilige manier verwijderd wordt, zeker als het gaat om asbest in losse vorm (zoals spuitasbest). Wie het asbest laat verwijderen door een gespecialiseerde asbestverwijderaar heeft recht op een tegemoetkoming uit het Vlaamse asbestsaneringsfonds, die twee derde van de totale kostprijs bedraagt. Ook beheerders of verenigingen van eigenaars moeten recht hebben op die tegemoetkoming. Het Vlaamse steunpunt zorgt ook voor de opleiding van de mensen die professioneel in contact komen met asbest (bijvoorbeeld containerparkpersoneel);

5° een ontvangstinstallatie voor asbest in elk gemeentelijk containerpark en een erkende verwijderaar voor ongebonden asbest in particuliere woningen.

Particulieren hebben behoefte aan ondersteuning bij het asbestvrij maken van hun woning. Dat kan enerzijds gaan om een financiële aanmoediging, anderzijds om een laagdrempelige organisatie van de asbestverwijdering. Particulieren die ervoor kiezen om zelf het asbest te verwijderen, moeten tegen ten laatste 1 januari 2008 terechtkunnen bij het containerpark van hun gemeente. Voor gebonden asbest (bijvoorbeeld leien en golfplaten) moet men overal in Vlaanderen terechtkunnen bij een gemeentelijk containerpark. Het afleveren van dat asbestafval is gratis. De uitbouw van de ontvangstinstallaties wordt gefinancierd met middelen uit het Vlaamse asbestsaneringsfonds. Voor het gevaarlijkere ongebonden asbest wordt, wegens het hoge gezondheidsrisico, het best met gespecialiseerde firma's gewerkt, waarvoor de particulier (of de vereniging van eigenaars) een beroep kan doen op de tegemoetkoming vermeld in punt 4;

6° een asbestattest bij de sanering of de overdracht van een particuliere woning.

In Vlaanderen is de opmaak van een asbestinventaris enkel verplicht voor overheidsgebouwen. Bij de overdracht van woningen, maar zeker bij het verbouwen, vernieuwen of slopen van woningen, zou een inventaris van de hoeveelheid asbest in een woning beschikbaar moeten zijn. Dat is niet alleen nodig om de nieuwe eigenaars of huurders te beschermen, maar ook ter bescherming van de arbeiders die de sloop- of verbouwingswerken uitvoeren. Het asbestattest verkrijgt men na een asbestscreening, of na een sanering door een erkend verwijderaar of bij de overdracht van een woning;

7° inventarisatie en sanering van alle plaatsen in Vlaanderen waar asbest in de bodem zit.

Momenteel loopt in opdracht van de OVAM een saneringsproject voor asbestdraailingen die gebruikt werden voor wegen en opritten in de streek rond Kapelle-op-den-Bos: Willebroek, Mechelen, Meise, Londerzeel, Grimbergen en in Kapelle-op-den-Bos zelf. De overheid saneert in samenspraak met Eternit. De eigenaars krijgen automatisch het statuut van 'onschuldige eigenaar' en moeten dus niet mee betalen. Maar ook elders in Vlaanderen werd asbestafval gebruikt voor verhardingen. Met de ervaring die men nu opdoet in de directe omgeving van de fabriek, kan men nadien ook op andere plaatsen soortgelijke saneringsprojecten uitvoeren.

Op het lokale niveau moeten de gemeenten een inventaris opstellen van alle ruimten die voor het publiek toegankelijk zijn en waar asbest gebruikt werd, en moeten zij meehelpen met de saneringswerken, bijvoorbeeld aan de lokalen van jeugdbewegingen of aan de typische voetbalchaletjes van sportclubs;

8° onderzoek naar asbestverontreiniging in schoolgebouwen.

Als het gaat over kwetsbaarheid voor milieu- en gezondheidsproblemen, zijn kinderen sowieso een gevoelige groep. Omdat kinderen vijf dagen op de zeven op school zijn, stellen we voor dat er een onderzoek wordt gestart naar de binnenluchtkwaliteit in schoolgebouwen. Dat onderzoek moet uitmonden in een concreet actieplan voor de sanering van alle schoolgebouwen;

9° de oprichting van een register van asbestziekten en de opname van asbest in het Vlaamse milieu- en gezondheidsonderzoek.

Uit het grootschalige milieu- en gezondheidsonderzoek dat al enige tijd loopt in Vlaanderen, blijkt dat gebiedsgerichte monitoring wel degelijk relevante beleidsgegevens kan opleveren. In elk geval moet het mogelijk zijn om meer accurate gegevens te verzamelen dan mogelijk is op basis van een algemeen onderzoek van gezondheidsindicatoren over heel Vlaanderen. Zo zou men alle sites in de omgeving van vroegere asbestverwerkende bedrijven kunnen screenen en vergelijken met sites waar waarschijnlijk minder risico op asbestbesmetting bestaat. Ook een nauwkeurig opgezet epidemiologisch onderzoek biedt uitzicht op succes, wegens de onbetwistbare band tussen mesothelioom en asbestose enerzijds en asbestvervuiling anderzijds.

We stellen ook de oprichting voor van een 'register van de ziektes veroorzaakt door asbest'. Dat moet een van de hoekstenen zijn van het beschermingsstelsel van de asbestslachtoffers. Zo een register zou het mogelijk maken om een juiste evaluatie te maken van de frequentie van de ziekte en de oorsprong van de besmetting. Dat is van groot belang voor de bescherming van de gezondheid en voor de juridische kant van de zaak (zie Italiaans registratiemodel, hoorzitting 7/12/2006);

10° Vlaanderen en België: voorloper in de internationale strijd tegen de productie en het gebruik van asbest.

Aangezien de risico's bewezen zijn, is een totaal en wereldwijd verbod nodig op de aanwending, de commercialisering en het gebruik van asbest en van asbesthoudende producten. Op dit ogenblik hebben slechts 41 landen in de wereld ingestemd met een nationaal verbod, waaronder de 25 deelstaten van de Europese Unie (waar een verbod geldt sinds 1/1/2005). In de VS en Canada is asbest nog steeds niet verboden. Canada is nog steeds de grootste uitvoerder van asbestproducten, hoewel de eigen bevolking het product niet meer vertrouwt en niet meer gebruikt. Ook Rusland speelt een belangrijke rol. In Zuid-Amerika en Azië wordt asbest nog altijd gebruikt en de verspreiding neemt er zelfs toe. Ons land kan zich inzetten als ambassadeur in de internationale strijd tegen asbest, zoals we dat ook doen voor bijvoorbeeld de antipersoonsmijnen.

Op internationaal vlak bestaat er geen enkele tekst om asbest te verbieden. Het enige verdrag ter zake werd in 1986 aangenomen door de lidstaten van de Internationale Arbeidsorganisatie (IAO). Dat verdrag stelt strikte preventie- en beschermingsmaatregelen in op de werkvloer, en beveelt aan om asbest te vervangen wanneer dat technisch mogelijk is. Slechts 26 staten hebben het bekrachtigd.

We vragen dat de Vlaamse en de federale regering – liefst in het kader van Europa – zouden aandringen op de totstandkoming van een internationale overeenkomst betreffende een verbod op de productie en het gebruik van asbest. Ons land kan aan de Europese partners voorstellen om zich aan te sluiten bij een internationale campagne die erop gericht is de productie en het gebruik van asbest te verbieden, en een dergelijk verbod te steunen bij de Wereldgezondheidsorganisatie. De organisatie van een diplomatieke conferentie in Brussel om dat doel te realiseren, zou een krachtig politiek signaal kunnen zijn.

Rudi DAEMS
Eloi GLORIEUX
Jef TAVERNIER
Jos STASSEN
Mieke VOGELS
Vera DUA